

ПАРИЧНИ ПОТОЦИ: ИНФОРМАЦИОННА ЗНАЧИМОСТ, КЛАСИФИКАЦИЯ ПО ДЕЙНОСТИ И МЕТОДИ ЗА ОТЧИТАНЕ

Кирил Иванов Лучков

Магистър по счетоводство и одит

Магистър по финансов мениджмънт

Ключови думи:	Резюме
<p>Парични потоци</p> <p>Оперативна дейност</p> <p>Инвестиционна дейност</p> <p>Финансова дейност</p> <p>Пряк метод</p> <p>Косвен метод</p>	<p>Настоящата статия поставя акцент върху информационното съдържание и значението на отчета на паричните потоци. В съответствие с МСС 7 Отчети за паричните потоци са представени основните принципни положения при групиране на паричните потоци като такива от оперативна, инвестиционна и финансова дейност. За някои специфични сделки и събития, които пораждат дискусии в счетоводната общност, са посочени фундаментални правила за тяхната класификация в отчета за паричните потоци. Анализирани са концептуалната логика и практическата приложимост на допустимите методи за отчитане на паричните потоци.</p>

В Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО) принципът „текущо начисляване“ се разглежда като фундаментално счетоводно предположение за изготвяне на финансовите отчети с общо предназначение. Той изисква всички приходи и разходи, произтичащи от определени операции или събития, да бъдат признати в момента на тяхното възникване при спазване принципа на „съпоставимост“ между тях, а не при получаване или плащане на паричните средства. В резултат на това обстоятелство се формира финансовото състояние на предприятието, но без да се отчитат ефектите, свързани с паричните потоци. С оглед на това един бизнес може да бъде печеливш, но в същото време да изпитва сериозен дефицит на ликвидни средства.

Счита се, че принципът „текущо начисляване“ е противоположен на принципа „касово отчитане“, чието действие предполага признаване на всички приходи и разходи в момента на получаване или плащане на паричните средства или техните еквиваленти. Принципно положение е, че всички съставни части (компоненти) на финансовите отчети с общо предназначение, с изключение на отчета за паричните потоци, се изготвят на база на текущо начисляване. Единственият отчет, който се съставя на касова основа, е именно отчетът за паричните потоци.

Финансовите отчети представят „вярна и честна картина“ на финансовото състояние на отчитащото се предприятие, резултатите от

неговата дейност и промените в паричните му потоци за определен времеви отрязък. Компонентите на ГФО (в т.ч. отчета за финансовото състояние, отчета за всеобхватния доход (отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход), отчета за промените в собствения капитал и отчета за паричните потоци) са взаимосвързани, тъй като те отразяват през „различна призма“ едни и същи сделки и събития. С оглед на различни обективни ограничения като обхват, принципи, методология и др. всеки от компонентите на ГФО обобщава точно определена информация от дейността на предприятието. Целта на настоящата статия е да се анализира информационната значимост на отчета за паричните потоци, както и да се изследват основните изисквания на МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, отнасящи се до класификацията на паричните потоци по дейности и избора на метод за тяхното представяне.

Отчет за паричните потоци – информационно съдържание и значение

Информацията, която съдържа отчетът за паричните потоци, е жизнено важна за вложителите на капитала (в т.ч. собственици и инвеститори), защото те се интересуват от възможността на отчитащото предприятие да генерира достатъчни по размер ликвидни средства, които да удовлетворят плащанията към акционерите. Обикновено тези плащания са под формата на дивиденди. „Неслучайно инвеститорите на финансовите пазари се интересуват от информацията за паричните потоци на различни публични дружества, за да открият онези, в които могат да влягат своите ресурси.“¹ Отчетът за паричните потоци удовлетворява информационните нужди на инвеститорите, кредиторите и другите заинтересовани лица при вземането на обосновани икономически решения.

„Нарастващата роля във времето на отчета за паричните потоци се корени в изискванията за солидното финансово състояние на предприятията. Така например за кредиторите най-вече в конюнктурно слаби времена стои въпросът как предприятието стопански използва предоставените му кредити и как в бъдеще ще бъде в състояние да посрещне своите задължения за лихви и главници.“² В съвременните условия предприятията се нуждаят от парични потоци, за да осъществяват своята дейност, да погасяват задълженията си в момента и в бъдеще и да осигуряват възвръщаемост на своите инвеститори. Образно казано, паричните потоци са „кръвоносната система“ на предприятието и тяхното неефективно управление би довело до неблагоприятни последици, в това число до „финансови инфаркти“, фалити и пр.

Икономическите решения, които вземат инвеститорите, са резултат от сравняването на нетната печалба за отчетния период с нетните парични потоци от оперативната дейност на предприятието. Тук обаче трябва да се има предвид, че е напълно възможно едно предприятие да реализира положителен финансов резултат (печалба) и в същото време да

¹ Костова, Н. Финансов анализ, изд. „БИЗНЕС ПРАКТИКА АКТИВ“ ООД, Варна, 2019, стр. 181.

² Meigs, W., Meigs, R. Financial Accounting, Fifth Edition, IRWIN, 1987, стр. 27.

има недостиг на парични потоци (отрицателен нетен паричен поток). За да си обясним този феномен, е необходимо да вземем под внимание следните две уточнения. *Първо*, финансовият резултат (печалба или загуба), представляващ разлика между приходите и разходите, се посочва единствено в отчета за всеобхватния доход (отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход). *Второ*, нетният паричен поток (отрицателен или положителен), определящ се като разлика между постъпления и плащания, намира отражение в отчета за паричните потоци.

В обобщение може да се каже, че отчетът за всеобхватния доход (отчетът за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход) измерва резултатите за определен времеви отрязък, които произтичат от определени сделки или събития. Що се отнася до отчета за паричните потоци – той представя подробна информация за настъпилите промени в паричните потоци, акцентирайки върху способността на предприятието на генерира пари и парични еквиваленти и респективно да ги използва в дейността си (виж Таблица 1). Нещо повече, чрез него е фактически възможно да се провери реалността на отчетения финансов резултат.

Таблица 1. Сравнителна характеристика между финансовите отчети

	Отчет за всеобхватния доход (отчет за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход)	Отчет за паричния поток
Елементи на отчета	Приходи и разходи	Парични постъпления и парични плащания
База за изготвяне	Текущо начисляване	Касова основа
Резултат	Печалба/загуба за годината	Парични средства и парични еквиваленти в края на годината

Липсата на симетрия между нетната печалба и нетните парични потоци от оперативна дейност, спрямо предходния отчетен период, често пъти е следствие от намаляване на задълженията към доставчиците или другите краткосрочни задължения, в комбинация с увеличаване на материалните запаси и вземанията от контрагентите. Недостигът на парични потоци или тяхното умишлено редуциране може да се дължи на извършени придобивания на дълготрайни активи, направени капиталови разходи във връзка с подобряване или модернизация на съществуващи дълготрайни активи, обслужване на задължения към финансови институции, изплащане на други дългосрочни задължения и др. Съществува правопрпорционална връзка между нетната печалба и нетните парични потоци от оперативна дейност. Логично е реализирането

на печалба да води до увеличение на паричните потоци, а при наличието на загуба да се наблюдава намаление на тези парични потоци. Необходимо е да е налице определена симетрия между темпа на нарастване на нетната печалба и темпа на нарастване на нетните парични потоци от оперативна дейност. „Не е нормално нетната печалба да расте, а потоците от оперативна дейност да остават непроменени или да намаляват. Това би било знак за опасна декапитализация на дружеството или направо за манипулиране на финансовите резултати.“³

Отчетът за паричните потоци дава възможност да се идентифицира и оцени какво е настоящо и бъдещо ликвидно състояние на предприятие. Отчетът за всеобхватния доход (отчетът за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход) и отчетът за финансовото състояние не са в състояние да предоставят адекватна информация, която да служи за преценка на ликвидността и оценка на бъдещите ликвидни нужди. За по-детайлно разискване на въпроса за ликвидността можем да вземем предвид следния пример:

Производствено предприятие изпитва финансови затруднения, които са породени от сериозен спад в търсенето на произвежданата продукция. Въпросното предприятие няма достатъчно парични наличности за покриване на насрещните си задължения. За да реши неотложните ликвидни проблеми, то продава част от производствените си машини.

Ако предположим, че продажбата се извършва на цена по-ниска от балансовата стойност на машините, е логично предприятието да реализира отрицателен финансов резултат (загуба). От друга гледна точка предприятието е по-добре да използва тези машини в производствения процес и оттам – да генерира положителен финансов резултат (печалба). Но в настоящата ситуация това не решава проблемите, свързани с ликвидността. Предприятието ще генерира положителен паричен поток в годината, в която се реализира продажбата на машините. Но в крайна сметка се редуцира неговият потенциал да генерира парични потоци в бъдеще.

Потребителите на информацията от финансовото отчитане⁴ (в т.ч. настоящи и бъдещи инвеститори, кредитори и др.) трябва винаги да анализират отчета за паричните потоци във връзка с другите отчети. Въпреки това обстоятелство не би следвало да се пренебрегва неговата практическа и информационна значимост, която е подчертана в МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, както следва:

³ Петрова, В. Класификация на паричните потоци, сп. ИДЕС, бр. 5, 2015, стр. 3.

⁴ **Забележка:** Трябва да се има предвид, че основните потребители (ползватели) на информацията от финансовите отчети често пъти имат различни и дори противоречащи информационни потребности. Не трябва да забравяме обаче, че финансовите отчети не могат да предоставят цялата информация, от която се нуждаят основните ползватели. В качествен и количествен аспект те трябва да си осигурят или трябва да вземат под внимание уместна информация от други източници (например общите икономически условия в страната, инвестиционната активност и перспективите пред отрасъла и предприятието, икономическия климат и др.).

Първо. Предоставя поглед върху финансовата структура на предприятието (включително и неговата ликвидност и платежоспособност) и способността му да влияе върху размера и разполагането на паричните потоци във времето, за да може да се приспособява към променящите се обстоятелства и възможности (финансова гъвкавост).

Второ. Дава възможност на ползвателите на финансовите отчети да оценят промените в нетните активи на предприятието.

Трето. Подобрява сравнимостта на отчитането на резултатите от дейността на различните предприятия, защото премахва ефекта от различното счетоводно третиране на едни и същи сделки и събития.

Четвърто. Полезен е за преценката по отношение на размера, сроковете и сигурността на бъдещите парични потоци.

Отчетът за паричните потоци разкрива кой е основният източник на паричните потоци за отчитащото предприятие – дали те са от основна (оперативна), финансова или инвестиционна дейност. Той представя уместна информация за всички парични средства, които се генерират или разходват в дейността на предприятието. За съжаление, тази информация не е налична или ясно разграничима нито в отчета за финансовото състояние, нито в отчета за всеобхватния доход (отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход), нито в отчета за промените в собствения капитал. С цел осигуряване на по-детайлна информация за потребителите на финансовите отчети МСС 7 *Отчети за паричните потоци* насърчава някои допълнителни оповестявания (като например тези, свързани с неусвоените отпуснати кредити или паричните потоци, които представляват нарастване на оперативния капацитет) или изисква други оповестявания (като например това за размера на значителните салда на пари и парични еквиваленти, държани от предприятието, но без да са на разположение за употреба). Налага се изводът, че отчетът за паричните потоци, в унисон с всички препоръчителни или допълнителни оповестявания, осигурява по-детайлна представа за текущото състояние на предприятието, както и за неговите вероятни бъдещи резултати, измерени през призмата на паричните потоци.

Класификации в отчета за паричните потоци

Ключов момент при изготвяне и представяне на отчета за паричните потоци е достоверното категоризиране на паричните потоци в следните три категории – оперативна (основна), инвестиционна и финансова дейност. За съжаление, някои дружества са склонни да злоупотребяват с класифицирането на входящите и изходящите си парични потоци. Така например през 2005 г. в САЩ беше установено, че автомобилните производители Ford, General Motors и Chrysler са класифицирали в продължение на години вземанията си по лизингови договори като парични потоци от инвестиционна дейност, т.е. всяко увеличаване на тези вземания е било представяно като парични средства, използвани за инвестиции. Американският регулатор SEC ги принуждава да направят

корекции в отчетите си и да представят тези потоци като потоци от оперативна дейност. Само при General Motors тази прекласификация е довела до намаляване на паричните потоци от оперативна дейност от 7.6 млрд. долара на 3 млрд. долара за годината, предхождаща промяната.⁵

Случаят с американските автомобилостроители доказва, че „изкуствената“ класификация на паричните потоци не дава реална представа за финансовото състояние на предприятието, както и за фактическия източник на паричните средства. Подобна манипулация в структурата на паричните потоци рефлектира върху очакванията и доверието на широк кръг лица, които използват информацията от отчета за паричните потоци. Ето защо информацията, която се съдържа в този отчет, е водеща за инвеститорите и тяхната инвестиционна активност.

Паричните потоци от оперативната дейност се генерират главно от основната приходоносна дейност на предприятието. Следователно по принцип те са резултат от сделки и други събития, които се включват при определянето на печалбата или загубата.⁶ Възниква въпросът дали сделките и събитията, които пораждат нереализирани печалби или загуби, се представят в отчета за паричните потоци. Принципно нереализираните печалби и загуби, които се посочват в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход, по своето естество са непарични. Това означава, че те не се класифицират като парични потоци и естествено – не намират отражение в отчета за паричните потоци. Можем да обобщим, че при класифициране на паричните потоци е критично важно първоначално да се идентифицира коя е основната (приходоносна) дейност на предприятието. Не следва да се пренебрегва, че тяхното групиране по дейности зависи от естеството на сделките и бизнес практиката на предприятието.

В съответствие с разпоредбите на МСС 7 *Отчети за паричните потоци* можем да третираме оперативната (основна) дейност на предприятието като една „остатъчна категория“, тъй като в нея се включват всички сделки, които не се класифицират като инвестиционни или финансови. Аргументът е, че от позицията на отчета за всеобхватния доход (отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход) оперативните паричните потоци (в т.ч. постъпления и плащания) са резултат от сделките, които намират отражение в крайния финансов резултат на предприятието. Оперативните парични потоци разкриват каква е способността на предприятието да поддържа оперативния си капацитет, да посреща задълженията си, да изплаща дивиденди, да осъществява нови инвестиции и др. Техният размер трябва да бъде такъв, че да осигурява нормалното функциониране на предприятието, без да се налага прибегване до външни източници на финансиране. В случай че едно предприятие не извършва доставка или производство на стоки за продажба или не предоставя услуги, може да се твърди, че то разпродава своето имущество, за да оцелее, или се финансира чрез емитиране на

⁵ **За подробности виж:** Peter Elstrom, “How to Hide \$3.8 Billion in Expenses,” BusinessWeek Online, 8 юли 2002. & Judith Burns, “SEC Tells US Automakers to Retool Cash-Flow Accounting,” Wall Street Journal Online 28 февруари 2005.

⁶ МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, параграф 14.

собствен капитал, респективно генериране на дълг. В дългосрочен аспект ликвидността на предприятието ще зависи от оперативния му капацитет да генерира необходимия размер входящи парични потоци, които да покрият потребностите на разплащанията му.

По смисъла на параграф 6 от МСС 7 *Отчети за паричните потоци* инвестиционната дейност обхваща придобиването и продажбата на дълготрайни активи и други инвестиции, които не са включени в паричните еквиваленти. „Необходимостта от отделно представяне на информацията за паричните потоци от инвестиционна дейност се обуславя от обстоятелството, че тя е показателна за количеството на паричните средства, насочени за създаването на бъдещи доходи, и като следствие от това – за генериране на бъдещи парични потоци.“⁷ Всъщност отделното оповестяване помага на потребителите на финансовите отчети да анализират какво е влиянието на инвестиционните решения върху ликвидността на предприятието. С основание може да се твърди, че инвестиционните парични потоци разкриват какви разходи са направени за ресурси, от които се очаква бъдеща икономическа изгода под формата на бъдещи приходи или парични потоци. Авторите на АССА (Association of Chartered Certified Accountants) са на мнение, че този вид парични потоци „показват степента на нови инвестиции в активи“.⁸

Преди години дискуссионен беше въпросът за класифицирането на плащания от непризнати активи. С последните изменения на МСС 7 *Отчети за паричните потоци* се въведе изискването паричните потоци, които са свързани с признаването или отписването на актив в или от отчета за финансовото състояние, да се класифицират като парични потоци от инвестиционна дейност в отчета за парични потоци. Ако по смисъла на МСС 38 *Нематериални активи* е признат нематериален актив от развойна дейност, то извършени плащания по неговото създаване следва да се представят като парични потоци от инвестиционна дейност. Всички извършени и платени разходи от развойна дейност, от която не е признат нематериален актив, се посочват като парични потоци от оперативна дейност. „Следователно паричните потоци, свързани с дейности, които имат инвестиционен характер (научноизследователска дейност, проучвателна дейност, бизнес комбинации, съгласно МСФО 3 Бизнес комбинации) и които се признават в печалбата или загубата за периода (не водят до признаване на актив), се представят като парични потоци от основна (оперативна) дейност.“⁹

Информацията за паричните потоци от финансовата дейност дава представа за промените, които са настъпили в размера и състава на собствения и привлечения капитал на предприятието. Според Иван Андреев „представянето и оповестяването на паричните потоци, генерирани от финансова дейност, е с определящо значение за прогнозиране и планиране на сумите на бъдещите плащания и

⁷ Божков, В., Р. Симеонова, Р. Михайлова. Стандарти за представяне на финансови отчети, Свищов, АИ „Ценов“, 2016, стр. 135.

⁸ АССА, Financial reporting, BPP Learning Media Ltd, 2016, стр. 370.

⁹ Костова, Н. Финансов анализ, изд. „БИЗНЕС ПРАКТИКА АКТИВ“ ООД, Варна, 2019, стр. 181.

постъпления към/от собствениците и кредиторите на предприятието.¹⁰ Отделното оповестяване на паричните потоци, генерирани от финансовата дейност, е важно, защото помага при прогнозирането на сумите от бъдещите парични потоци, които представляват вземания на институциите, които са предоставили капитал на предприятието.¹¹ По своето естество тази дейност е един своеобразен показател за вероятните бъдещи плащания на лихви и дивиденди.

В счетоводната практика се срещат сделки, при които паричните потоци се класифицират по различен начин, респективно в различни групи. Типичен пример е погасяването на кредитно задължение, включващо лихва и главница. В съответствие с МСС 7 *Отчети за паричните потоци* можем да класифицираме главницата в групата парични потоци от финансова дейност, тъй като тя отразява настъпилите промени в размера и състава на привлечените средства на предприятието. Изплатената лихва обичайно се представя като паричен поток от оперативна дейност. Аргументът е, че лихвените плащания се третираат като разход в отчета за всеобхватния доход (отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход) и участват при определяне на счетоводния финансов резултат.

Съгласно разпоредбите на МСС 7 *Отчети за паричните потоци* в Таблица 2 са дадени примери за парични потоци, които са групирани въз основа на два критерия: посока на движение и произход на паричните потоци.

Таблица 2. Класификация на паричните потоци

Оперативна дейност	
Входящи парични потоци	Изходящи парични потоци
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Постъпления от продажбата на продукцията, стоки и услуги ✓ Продажба на заеми и дългови или капиталови инструменти, държани за търгуване (за финансови институции) ✓ Парични постъпления от възнаграждения за права, такси, комисиони и други приходи ✓ Парични постъпления по договори, държани за дилърски или търговски цели ✓ Парични постъпления на застрахователно предприятие за застрахователни премии и обезщетения, анюитетните суми и 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Парични плащания на доставчици на стоки и услуги ✓ Парични плащания на и от името на персонала ✓ Парични плащания на суми, внесени като подоходни данъци, с изключение на случаите, когато те могат да бъдат директно асоциирани с инвестиционната и финансовата дейност ✓ Плащания на лихви ✓ Парични плащания на застрахователно предприятие за застрахователни премии и обезщетения, анюитетните суми и други суми по застрахователни полици

¹⁰ Андреев, И. Информационни връзки между отчета за паричните потоци и текущото счетоводно отчитане дейността на предприятието, сп. Бизнес управление, бр. 2, 2012, стр. 29.

¹¹ МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, параграф 17.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ други суми по застрахователни полици ✓ Лихви, получени по отпуснати заеми ✓ Дивиденди, получени от капиталови ценни книжа 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Закупуване на заеми и дългови или капиталови инструменти, държани за търгуване ✓ Парични плащания по договори, държани за дилърски или търговски цели
Инвестиционна дейност	
Входящи парични потоци	Изходящи парични потоци
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Събиране на главница по заеми и продажба на дългови инструменти на други предприятия ✓ Парични постъпления от продажба на капиталови и дългови инструменти на други предприятия и дялови участия в съвместни предприятия и от възвръщаемостта на инвестициите в тези инструменти ✓ Парични постъпления от фючърсни и форуърдни договори, опционни договори, суапови договори, с изключение на случаите, когато договорите се държат за дилърски или търговски цели или плащанията са класифицирани като финансова дейност ✓ Парични постъпления от продажбата на имоти, машини и съоръжения, нематериални и други нетекущи активи 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Парични аванси и кредити, предоставени на трети страни (които не са аванси и кредити, предоставени от финансова институция) ✓ Парични плащания за придобиване на капиталови и дългови инструменти на други предприятия и дялови участия в съвместни предприятия ✓ Парични плащания за закупуване на имоти, машини и съоръжения, нематериални активи и други нетекущи активи ✓ Парични плащания за фючърсни и форуърдни договори, опционни договори, суапови договори, с изключение на случаите, когато договорите се държат за дилърски или търговски цели или плащанията са класифицирани като финансова дейност
Финансова дейност	
Входящи парични потоци	Изходящи парични потоци
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Парични постъпления от емитирането на акции или други капиталови инструменти ✓ Постъпления от емитирането на дългови инструменти (краткосрочни или дългосрочни) ✓ Финансирания – дългосрочно предоставени парични средства с конкретна цел при тяхното използване 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Изплащане на дивиденди ✓ Обратно изкупуване на акции на предприятието ✓ Плащания по главница, включително по договори за лизинг

Източник: Таблицата е изготвена по данни на МСС 7 *Отчети за паричните потоци*.

Значението на паричните потоци, генерирани от оперативната, финансова и инвестиционна дейност, не е еднозначно. Ако тенденциозно положителният оперативен паричен поток расте с темп по-висок от инфлацията, е логично да се смята, че това е индикация за доброто финансово състояние на предприятието и неговата способност за генерира парични потоци. Тази негова способност може да бъде редуцирана значително, в случай че е налице сериозен дисбаланс в размера на паричните потоци от оперативна дейност за текущия спрямо предходните отчетни периоди. Горните разсъждения не са съвсем аналогични по отношение паричните потоци, които се генерират от финансовата и инвестиционна дейност. Не винаги отрицателният инвестиционен или финансов паричен поток следва да се възприема като индикатор за влошеното финансово състояние на предприятието. Тук е важно да се прецизира какво е предназначението на тези парични потоци и какъв бъдещ ефект се очаква от тях. Една дългосрочна инвестиция, изразяваща се в покупка на сграда, респективно машини и оборудване, следва да рефлектира върху производствения капацитет на предприятието и оттам – върху способността му да генерира положителни оперативни парични потоци.

Следва да се подчертае, че класифицирането на паричните потоци по дейности трябва да бъде по начин, който кореспондира с осъществяваната от предприятието стопанска дейност. Разбира се, това дава възможност на потребителите на финансовите отчети да идентифицират какво е влиянието на оперативната, финансова и инвестиционна дейност върху финансовото състояние на предприятието и размера на паричните му наличности. Информацията за групирането на паричните потоци по дейности може да бъде релевантна при анализиране взаимоотношенията между тези дейности. Простата методика и конкретните правила при съставянето отчета за паричните потоци осигуряват висока степен на сравнимост между отделните предприятия по отношение на тяхното финансово състояние и ликвидност, защото се елиминират ефектите от използването на различни счетоводни третираня на едни и същи операции и събития.

Парични потоци от специфични сделки и събития

Често пъти в счетоводната практика възникват дискусии, свързани с класификацията на паричните потоци в оперативна (основна), инвестиционна и финансова дейност. Не винаги тяхното представяне в отчета за паричните потоци е толкова очевидно и еднозначно. Някои парични потоци, които изискват по-специфично третиране, са:

➤ *Паричните потоци на нетна база*

Отчетът за паричните потоци като цяло акцентира върху брутните парични постъпления и плащания. Същевременно МСС 7 *Отчети за паричните потоци* регламентира две изключения, при които е възможно отчитане на паричните потоци на нетна база. Първо, паричните постъпления и плащания, при които сумите са големи, падежите са кратки

и обращаемостта е бърза, могат да бъдат отчетени като нетни парични потоци. Второ, паричните постъпления и плащания от името на клиентите, когато паричните потоци отразяват дейностите на клиента, а не тези на предприятието, също могат да се представят на нетна вместо брутна основа.

Важно е да отбележим, че съществува разлика между нетния паричен поток и нетната печалба. Нетният паричен поток всъщност показва какво е движението на паричните потоци в реално време, докато нетната печалба е резултативна величина, която разкрива какво е количеството на паричните средства в края на отчетния период.

➤ *Лихви и дивиденди*

Предприятието следва да представи паричните потоци от получените и изплатени лихви и дивиденди като отделни статии в отчета за паричните потоци. Освен това всеки паричен поток се групира последователно в някоя от следните три категории – оперативна (основна), инвестиционна и финансова дейност. Последователното представяне на паричните потоци от лихви и дивиденди позволява съпоставимост на информацията с минали отчетни периоди, като по този начин могат да се идентифицират всички промени и тенденции в рамките на дружеството.

При финансова институция изплатените лихви и получените лихви и дивиденди обикновено се категоризират като парични потоци от оперативната дейност.¹² МСС 7 *Отчети за паричните потоци* категорично заявява, че не съществува консенсус при класификацията на тези парични потоци в нефинансовите предприятия. При това положение мениджмънтът трябва да прецени в коя дейност да представи паричните потоци от лихви и дивиденди. Принципно избраната класификация следва да се прилага от един отчетен период до друг отчетен период.

В отчета за паричните потоци нееднозначно се категоризират паричните потоци от изплатените, респективно получените лихви и дивиденди (виж Таблица 3).

Таблица 3. Представяне на паричните потоци от лихви и дивиденди

	Изплатени лихви	Получени лихви	Изплатени дивиденди	Получени дивиденди
Основна класификация	Паричен поток от оперативна дейност	Паричен поток от оперативна дейност	Паричен поток от финансова дейност	Паричен поток от оперативна дейност
Алтернативна класификация	Паричен поток от финансова дейност	Паричен поток от инвестиционна дейност	Паричен поток от оперативна дейност	Паричен поток от инвестиционна дейност

¹² МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, параграф 33.

При изготвянето на отчета за паричните потоци следва да се има предвид, че изплатените, респективно получени лихви могат да имат различна принадлежност, т.е. възможно е те да се класифицират в повече от една дейност. Щом като изплатените и получени лихви участват при определянето на финансовия резултат за периода, е логично те да бъдат представени като парични потоци от оперативна дейност. Алтернативно изплатените лихви могат да се посочат също като паричен поток от финансова дейност. Аргументът е, че те представляват разходи за получаване на финансови ресурси или с други думи те са „цената“ на съответното финансиране. Като алтернатива получените лихви е допустимо да се класифицират като парични потоци от инвестиционна дейност, понеже те са своеобразен измерител на възвръщаемостта от направената инвестиция.

Ако вземем предвид горните принципни положения, как следва да се категоризират лихвите, получени от инвестиции в ценни книжа, в отчета за паричните потоци? Единият вариант е положителните парични потоци от лихви да се представят като такива от оперативна дейност с оглед на това, че приходите от лихви се отнасят в отчета за всеобхватния доход (отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход) и участват при определяне на счетоводния финансов резултат. Алтернативно получените лихви от дивиденди могат да се представят като паричен поток от инвестиционна дейност. Аргументът тук е, че паричните потоци, които са резултат от покупката и продажбата на инвестиции в ценни книжа, е уместно да се отнесат в инвестиционната дейност.

Дивидентите, които се плащат на акционерите в предприятието, могат да се представят в отчета за паричните потоци като финансов паричен поток с оглед на това, че те представляват разходи за получаване на финансови ресурси. В случай че предприятието иска да акцентира върху оперативната си способност да изплаща дивиденди, то трябва да класифицира изплатените дивиденди като оперативен паричен поток. Получените дивиденди по-скоро следва да се категоризират като оперативен паричен поток или алтернативно е възможно те да се представят като инвестиционен паричен поток. В обобщение може да се каже, че паричните потоци от лихви и тези от дивиденди се класифицират по сходен начин в отчета за паричните потоци.

В случай че разходите по заеми се капитализират в т.нар. „квалифициращи активи“ в съответствие с МСС 23 *Разходи по заеми*, свързаните с тях парични потоци също трябва да бъдат класифицирани по смисъла на МСС 7 *Отчети за паричните потоци*. Общата сума на лихвата, изплатена през даден период, се оповестява в отчета за паричните потоци независимо от това дали е призната като разход в отчета за всеобхватния доход, или е капитализирана в съответствие с МСС 23 *Разходи по заеми*.¹³ Принципно, ако се абстрахираме от капитализирането, МСС 7 *Отчети за паричните потоци* изисква изплатените лихви да се класифицират като парични потоци от оперативна, респективно финансова дейност. Лихвите по своето естество

¹³ МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, параграф 31.

са вид разход, който по смисъла на МСС 23 *Разходи по заеми* води до признаване на актив в отчета за финансовото състояние. Ето защо е приемливо капитализираните разходи за лихви да се представят като паричен поток от инвестиционна дейност в отчета за паричните потоци.

➤ *Безналични транзакции*

В отчета за паричните потоци се включват само реалните входящи и изходящи парични потоци. С други думи, от него се изключват всички транзакции, които нямат пряко въздействие върху паричните постъпления и плащания. Ефектите, които не водят до реално парично движение, се оповестяват например в пояснителните приложения. По този начин се запазва основният акцент на паричните потоци, генерирани от оперативна (основна), инвестиционна и финансова дейност. В крайна сметка потребителите на финансовите отчети трябва да могат да идентифицират каква информация се съдържа или не се съдържа в отчета за паричните потоци.

Инвестиционните и финансовите операции, при които не се изисква използване на парични средства или парични еквиваленти, трябва да се изключат от отчета за паричните потоци. Такива операции трябва да бъдат отразени на друго място във финансовите отчети по начин, който дава цялата съответна информация за тези инвестиционни и финансови дейности.¹⁴ Като примери за безналични транзакции могат да се посочат: преобразуване на дълг в собственост, придобиване на предприятие чрез емитиране на дялов капитал и др.

➤ *Чуждестранна валута*

От гледна точка на МСС 7 *Отчети за паричните потоци* всички бизнес сделки, доминирани в чуждестранна валута, се отчитат във функционалната валута на предприятието¹⁵. За тази цел към сумата на чуждестранната валута на датата на паричния поток следва да се приложи обменният курс на функционалната валута. Обаче не всички бизнес сделки се уреждат на датата на сключването им. В случай че една бизнес сделка е уредена на различна дата и при различен обменен курс, се появява курсова разлика. Ако сделката е уредена през периода, през който е възникнала, цялата курсова разлика следва да се признае в печалбата или загубата за същия отчетен период. Съгласно параграф 28 от МСС 7 *Отчети за паричните потоци* нереализираните печалби или загуби, произтичащи от промени в обменните курсове на чуждестранната валута, не се третират като парични потоци.

➤ *Данъци върху дохода*

В унисон с МСС 7 *Отчети за паричните потоци* е необходимо паричните потоци, свързани с данъци върху дохода, да се отчитат

¹⁴ МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, параграф 43.

¹⁵ По смисъла на МСС 21 *Ефекти от промени в обменните курсове* функционална валута е валутата на основната икономическа среда, в която функционира едно предприятие.

поотделно и да се класифицират като оперативни парични потоци. В подкрепа на това изискване могат да се приведат следните аргументи:

Първо. Разделянето на паричните потоци от данъци върху дохода измежду оперативна, инвестиционна и финансова дейност е доста неуместно и дори в повечето случаи неподходящо. Всъщност данъчните закони третираят финансовия резултат на предприятието като едно цяло и при това положение не е логично паричните потоци, свързани с данъци върху дохода, да се разграничат във всяка от трите дейности.

Второ. Ако допуснем, че данъкът върху дохода е възможно да се идентифицира като такъв от инвестиционна или финансова дейност, то обвързаният с него паричен поток следва да се отчете в различен отчетен период. Това се дължи на обстоятелството, че данъците върху дохода, отнасящи се за един отчетен период, обикновено се плащат в следващ отчетен период.

Алтернативно е допустимо паричните потоци, генерирани от данъци върху дохода, да бъдат представени като парични потоци от инвестиционна или финансова дейност. Тази хипотеза изисква тези парични потоци да бъдат конкретно отнесени към съответната дейност – било то инвестиционна или финансова.

Методи за отчитане на паричните потоци от оперативна, инвестиционна и финансова дейност

Разделът оперативни дейности на отчета за паричните потоци може да бъде представен с използването на два метода – пряк или косвен метод. Въпреки че *Съветът по международни счетоводни стандарти (СМСС)* препоръчва на предприятията да използват прекия метод за представяне на нетния паричен поток от оперативна дейност, то към настоящия момент косвеният метод е по-често използван в практиката на западните компании. Виждането на СМСС е аргументирано в параграф 19 на МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, където е посочено, че прекият метод осигурява информация, която може да бъде полезна при оценяване на паричните потоци и която не може да бъде получена по косвения метод.

В крайна сметка изборът на метод за представяне на нетния оперативен поток остава в ръцете на ръководството на предприятието. Този избор обикновено не е необходимо да бъде оповестен в пояснителните приложения към финансовите отчети. От лицевата страна на отчета за паричните потоци ясно се разбира какъв подход е използван при представяне на нетния оперативен паричен поток. Въпреки това неговото оповестяване може да осигури по-уместна информация за потребителите на финансовите отчети.

Крайната сума на нетния паричен поток от оперативна дейност следва да бъде една и съща без значение дали в счетоводната политика на предприятието е възприет косвеният, или прекия метод. От друга страна, паричните потоци от инвестиционна и финансова дейност се посочват в отчета за паричните потоци само по прекия метод. Предприятието трябва да отчита поотделно основните групи брутни

парични постъпления и брутни парични плащания, произтичащи от инвестиционна и финансова дейност, освен когато паричните потоци, описани в параграфи 22 и 24, се отчитат на нетна база.¹⁶

Концепцията на прекия метод акцентира върху отразяването на основните категории брутни парични постъпления и брутни парични плащания, които се генерират от ключовия бизнес на предприятието. При това положение потребителите на финансовите отчети ще могат по-добре да идентифицират взаимовръзката между печалбата или загубата и нетния паричен поток на предприятието. Следователно чрез прекия метод е много по-лесно и очевидно отграничаването на паричните плащания от паричните постъпления за отчетния период.

В МСС 7 *Отчети за паричните потоци* косвеният метод е възприет като алтернативен при определяне на нетния паричен поток от оперативна дейност. Той е предпочитан с много голямо мнозинство в счетоводната практика най-вече защото е по-лесен за приложение в сравнение с прекия метод. Прилагането на косвения метод за определяне на нетния паричен поток от оперативна дейност изисква коригиране на нетната печалба или загуба по отношение на: ефекта от непарични обекти, начислени суми за минали или бъдещи плащания или постъпления за оперативна дейност (изменения в оборотния капитал), печалби/загуби, свързани с инвестиционни или финансови парични потоци. Това може да се онагледява със следния опростен пример:

Таблица № 4. Пример за прилагане на косвения метод при определяне на нетния паричен поток от оперативна дейност

	(В ХИЛ. ЛВ.)
Нетна печалба	900
<i>Корекции за:</i>	
Амортизация на дълготрайни материални активи	50
Обезценка на материални запаси	20
Положителни курсови разлики	(10)
Увеличение на търговските и други вземания	(60)
Намаление на материалните запаси	40
Намаления на търговските и другите задължения	(70)
Нетен паричен поток от оперативна дейност	870

От посочения пример и в съответствие с концептуалната логика на косвения метод, без претенции за изчерпателност, могат да се направят следните изводи:

Първо. Косвеният метод започва с размера на печалбата или загубата за годината, която може да бъде директно получена от отчета за

¹⁶ МСС 7 *Отчети за паричните потоци*, параграф 21.

всеобхватния доход (отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход). За да се стигне до размера на нетния паричен поток от оперативна дейност, е необходимо да бъде коригирана нетната печалба или загуба. При това обстоятелство не следва да има знак за равенство между нетната печалба и нетния паричен поток от оперативна дейност.

Второ. В отчета за паричните потоци, изготвен чрез косвения метод, се представя информация за динамиката на всички статии от отчета за финансовото състояние. По този начин се подчертават всички промени, които се отнасят до текущите активи и текущите пасиви.

Трето. Прилагането на косвения метод затруднява много от потребителите на финансовите отчети да разбират и анализират предоставената информация. Чрез него е трудно да се идентифицира откъде са получени и къде са изразходвани паричните потоци.

Четвърто. Знакът на нетния паричен поток от оперативна дейност следва да зависи от характера на корекциите и размера на паричните потоци, които се генерират от ключовия бизнес. В едно нормално функциониращо предприятие е логично оперативният нетен паричен поток да е положителен. В случай че той е отрицателен – трябва да се търсят начини за компенсирание на оперативния дефицит.

Информационната значимост и приложимостта на представените методи за отчитане на паричните потоци са различни. Така например през 2006 г. в България беше проведено изследване на публикувани ГФО на 679 български предприятия, попадащи в рамките на изискванията на чл. 40 от тогавашния Закон за счетоводството. Резултатите от изследването потвърждават, че общият брой на предприятията, изготвящи отчета за паричните потоци по прекия метод, е 660 (около 97,20%). Косвеният метод е предпочитан едва от 19 предприятия (около 2,80%).¹⁷ Причините за ниската приложимост на косвения метод в България са свързани основно с липсата на приемственост и недостатъчна експертиза от страна на българските предприятия, както и по-голямата „разпознаваемост“ на прекия метод в нормативна уредба по счетоводно в страната и др.

Не би следвало да се пренебрегва и въпросът за информационната значимост на прекия, респективно косвения метод. Информацията за пълния размер на паричните плащания и постъпления, която осигурява прекия метод, може да бъде използвана за прогнозиране и оценка на потенциала на предприятието да генерира парични потоци в бъдеще. Тази информация не може да бъде получена посредством косвения метод. За потребителите на финансовите отчети косвеният метод е по-малко информативен с оглед на това, че той акцентира върху нетния паричен поток от оперативна дейност, без да представя информация за индивидуалните входящи и изходящи парични потоци от същата дейност.

В заключение, очертаните информационни качества на отчета за паричните потоци определят неговото значение като надежден

¹⁷ **За подробности виж:** Генов, С. Методически проблеми при изготвяне и представяне на отчета за паричните потоци. Варна, Годишник на Икономическия университет, том 81, 2009.

инструмент за оценка на сегашното и бъдещо финансово състояние на предприятието. Информацията, която генерира този отчет, дава възможност да се оцени каква е способността на отчитащото се предприятие да генерира входящи парични потоци в бъдеще и за уреждане на насрещните задължения с тях, така че кредиторите да бъдат удовлетворени от своевременно платените лихви и главници, а инвеститорите да имат възможност да получават дивиденди и др. Тази информация е с висока степен на полезност не само за външните, а и за вътрешните потребители на финансовите отчети, които се интересуват от развитието на бизнеса в оперативен и стратегически аспект.

Ключов момент при изготвяне отчета за паричните потоци е коректната класификация на паричните потоци по видове дейности. Групирането на паричните потоци в оперативна, финансова и инвестиционна дейност осигурява на потребителите на финансовите отчети по-уместна информация при вземането на релевантни инвестиционни и управленски решения, както и увеличава степента на сравнимост между отделните предприятия.

Към настоящия момент най-приложим в счетоводната практика на западните компании остава косвеният метод, тъй като е по-лесно прилаган, в сравнение с прекия метод. Последният, който се препоръчва от Съвета по международни счетоводни стандарти, носи по-голяма информационна стойност.

Библиографска справка:

- 1) Андреев, И. Информационни връзки между отчета за паричните потоци и текущото счетоводно отчитане дейността на предприятието, сп. Бизнес управление, бр. 2, 2012.
- 2) Божков, В., Р. Симеонова, Р. Михайлова. Стандарти за представяне на финансови отчети, Свищов, АИ „Ценов“, 2016.
- 3) Генов, С. Методически проблеми при изготвяне и представяне на отчета за паричните потоци. Варна, Годишник на Икономическия университет, том 81, 2009.
- 4) Костова, Н. Финансов анализ, изд. „БИЗНЕС ПРАКТИКА АКТИВ“ ООД, Варна, 2019.
- 5) МСС 7 Отчети за паричните потоци.
- 6) Петрова, В. Класификация на паричните потоци, сп. ИДЕС, бр. 5, 2015.
- 7) ACCA, *Financial reporting*, BPP Learning Media Ltd, 2016.
- 8) Meigs, W., Meigs, R. *Financial Accounting, Fifth Edition*, IRWIN, 1987.
- 9) Peter Elstrom, “How to Hide \$3.8 Billion in Expenses,” *BusinessWeek Online*, 8 July 2002.
- 10) Judith Burns, “SEC Tells US Automakers to Retool Cash-Flow Accounting,” *Wall Street Journal Online*, 28 February 2005.

**CASH FLOWS: INFORMATION SIGNIFICANCE, CLASSIFICATION BY
ACTIVITIES AND REPORTING METHODS**

Kiril Ivanov Luchkov*Master in Accounting and Auditing**Master in Financial Management*

Keywords:	Summary
<i>Cash flows</i> <i>Operating activities</i> <i>Investing activities</i> <i>Financing activities</i> <i>Direct method</i> <i>Indirect method</i>	<i>This article focuses on the information content and significance of the cash flow statement. In accordance with IAS 7 Cash Flow Statement, the basic principles for grouping cash flows as such from operating, investing and financing activities are presented. For some specific transactions and events that give rise to discussions in the accounting community, fundamental rules for their classification are set out in the cash flow statement. The conceptual logic and practical applicability of the acceptable methods for accounting for cash flows are analyzed.</i>